

TRUNG QUỐC TỚI HẠN? CÁCH Ở CẤP CAO HAY CÁCH MẠNG TỪ DƯỚI LÊN?

Nguồn: Cheng Li (2013). "China at the Tipping Point? Top-Level Reform or Bottom-Up Revolution?", *Journal of Democracy*, Vol. 24, No. 1 (January), pp. 41-48.

Biên dịch: Đỗ Thị Thanh Ngọc | **Hiệu đính:** Lê Hồng Hiệp

Nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa gần đây phải đối mặt với nhiều bất ổn xã hội, kinh tế phát triển chậm lại, và nạn tham nhũng tràn lan như đã được phơi bày trong vụ việc Bạc Hy Lai. Tuy thế giới bên ngoài khó thấy rõ, nhưng có hai góc nhìn hoàn toàn trái ngược và gây nhiều tranh cãi về tương lai gần và trung hạn của quốc gia này hiện đang cạnh tranh lẫn nhau. Hai kịch bản trái ngược này phản ánh những đánh giá khác nhau cơ bản về tình hình kinh tế – xã hội và quỹ đạo chính trị khả dĩ (trong tương lai) của quốc gia đông dân nhất thế giới này.

Kịch bản thứ nhất là sự hình dung về một cuộc cách mạng bất ngờ từ dưới lên. Kịch bản này gần đây đã tạo nên nhiều tranh cãi sôi nổi trong giới học thuật và chính trị Trung Quốc. Vào tháng 12 năm 2011, tác giả 30 tuổi của những tác phẩm bán chạy nhất - Hàn Hàn (Blogger nổi tiếng nhất Trung Quốc với trang cá nhân đạt đến 580 triệu lượt đọc) đã đăng một bài viết với tựa đề là "Về Cách mạng" ("On Revolution")¹ đang nổi tiếng hiện nay. Mặc dù Hàn Hàn đưa ra quan điểm "cách mạng khó có thể là lựa chọn tốt cho Trung Quốc", góc nhìn gây chú ý của ông về

¹ "Về cách mạng" là một trong ba bài viết trong loạt bài của Hàn Hàn, được viết vào đêm giao thừa chuyển sang 2012; hai bài còn lại là "Về dân chủ" và "Về tự do" http://blog.sina.com.cn/s/article_archive_1191258123_201112_1.html. Để biết thêm các thảo luận, xem Eric Abrahamsen, "Han Han's U-Turn?" *International Herald Tribune*, 26 January 2012, có tại <http://latitude.blogs.nytimes.com/2012/01/26/blogger-han-han-controversy-on-democracy-in-china>.

sự lựa chọn giữa đổi mới và cách mạng đã phản ánh một cách sâu sắc và cải thiện đáng kể nhận thức của công chúng về rủi ro diễn ra cách mạng ở đất nước này.

Thêm vào đó, một trong những quyển sách nổi tiếng nhất trong giới trí thức Trung Quốc ngày nay là bản dịch tiếng Trung của tác phẩm kinh điển năm 1856 của Alexis de Tocqueville *Chế độ cũ và Cách mạng* (The Old Regime and the Revolution). Một trong những đoạn văn thường được trích dẫn trong đó là lập luận của Tocqueville cho rằng cách mạng thường xảy ra không phải lúc chế độ cũ chống lại thay đổi, mà là khi chế độ đó bắt đầu cố gắng thay đổi nhưng nhận ra kỳ vọng của dân chúng vượt xa bất kỳ tốc độ cải thiện khả dĩ nào mà chế độ có thể đạt được.

Kịch bản thứ hai là sự cải cách từ phía trên, thường được giới tinh hoa Đảng Cộng sản Trung Quốc (ĐCSTQ) gọi là “cải cách cấp cao” hoặc “thiết kế cải cách tầng đỉnh” (*gaige de dingceng sheji*). Thuật ngữ sau lần đầu tiên được biết đến tại một cuộc họp cấp cao của các nhà lãnh đạo Trung Quốc vào tháng 10 năm 2010.² Thuật ngữ này liên quan đến nhận thức mới của các nhà lãnh đạo rằng Trung Quốc hiện nay đang “gặp phải chỗ nước sâu” liên quan đến vấn đề cải cách, và không thể tiếp tục đủ sức để “dò đá qua sông” như ngụ ý của câu thành ngữ Trung Quốc được nữa. Nói ngắn gọn, sự cải cách mang tính ứng biến cần phải nhường chỗ cho những sự thay đổi sâu sắc và có phương pháp hơn. Hơn nữa, với quá nhiều vấn đề kinh tế – xã hội hiện nay nảy sinh từ các bế tắc và rào cản bên trong hệ thống chính trị của Trung Quốc thì vấn đề cải cách chính trị căn bản cũng cần phải trở thành một phần của chương trình nghị sự.

Theo những người kêu gọi cải cách ở cấp cao, Trung Quốc nên phối hợp tốt hơn giữa chính sách kinh tế – xã hội với phát triển chính trị, cùng với những thay đổi cấu trúc mang tính chặt chẽ hơn. Họ cho rằng cách tiếp cận cũ từ dưới lên nhấn mạnh bầu cử ở cấp cơ sở phải nhường chỗ cho một lộ trình mới trong đó bao gồm những cuộc bầu cử trong nội bộ ĐCSTQ để chọn ra những nhà lãnh đạo của Đảng ở cấp quốc gia, tăng cường sự kiểm soát và đối trọng của các thể chế, và cải cách tư pháp.³

Những nhà phân tích nước ngoài cần thiết phải nắm rõ dòng quan điểm của Trung Quốc trong ba lĩnh vực chính: 1) tác động của khủng hoảng Bạc Hy Lai đến

² Zou Dongtao, Zhou Tianyong, Chi Fulin, and Li Zhichang, “Dingceng sheji — Gaige fanglie de yige zhongda fazhan” [Thiết kế tầng đỉnh: Phát triển chiến lược quan trọng của cải cách], Beijing ribao [Bắc Kinh Nhật Báo], 24/1/2011, có tại <http://theory.people.com.cn/GB/13796713.html>.

³ Liu Junxiang, “Jingying minzhu—Zhongguo dingceng zhenggai xiwang” [Dân chủ tinh hoa: Hi vọng về cải cách chính trị tầng đỉnh của Trung Quốc], *Wenzhai*, 22/10/2012, có tại www.21ccom.net/articles/zgyj/xzmj/article_2012102269487.html.

quỹ đạo chính trị của Trung Quốc, 2) khả năng chằm ngoi cho các sáng kiến và sự nổi dậy về chính trị – xã hội, và 3) những cơ chế bảo vệ mang tính thể chế mà ĐCSTQ có thể sử dụng để mở đường cho một sự thay đổi về hệ thống. Các nhà phân tích người nước ngoài cần suy nghĩ lại về thuyết “chuyên chế dẻo dai”, một quan điểm chiếm ưu thế trong giới học giả nước ngoài về nền chính trị Trung Quốc, cho rằng chủ nghĩa chuyên chế của Trung Quốc là “dẻo dai” và “mạnh mẽ”.⁴ Quan điểm này đánh giá thấp cả tính dễ bị tổn thương vốn có trong một hệ thống độc Đảng lẫn sự phẫn nộ đang tăng lên của dân chúng đối với quyền lực và sự giàu có quá lớn của những người đứng đầu ĐCSTQ.

1. Bạc Hy Lai và ảo giác chính quyền do những người thực sự có tài nắm giữ của ĐCSTQ

Vào năm 2012, vụ việc Bạc Hy Lai đã làm phơi bày những khiếm khuyết trong hệ thống chính trị. Mặc dù ĐCSTQ đã bị buộc tội đàn áp chính trị và phạm phải những sai lầm nghiêm trọng trong suốt thời gian dài thống trị, các nhà lãnh đạo cấp cao của Đảng nhìn chung chưa được biết đến với chuyện giết người theo kiểu xã hội đen. Nhưng giờ đây vợ của Bạc Hy Lai đã bị kết án vì tội âm mưu giết một doanh nhân người Anh; và cánh tay phải một thời của Bạc Hy Lai, cảnh sát trưởng Trùng Khánh, cũng đã bị buộc tội lạm dụng quyền lực. Dân chúng vẫn còn tự hỏi: Làm sao Bạc Hy Lai, nổi tiếng là Bí thư Trùng Khánh và là một ngôi sao đang lên trong hàng ngũ cấp cao của Đảng, lại vướng vào những hành động sai trái được ghi trên bản cáo trạng dài của ông ta? Làm sao một nhà lãnh đạo cứng rắn, đặc biệt nổi tiếng vì đập tan những băng nhóm tội phạm có tổ chức tại Trùng Khánh, lại đã điều khiển lực lượng cảnh sát của thành phố theo một lễ thói vô luật lệ và đôi khi là mang tính tội phạm đến vậy?

Ban lãnh đạo hiện thời của ĐCSTQ coi những vụ việc này như là những sự việc “riêng lẻ và hi hữu”, nhưng nhiều nhà trí thức Trung Quốc lập luận rằng nạn tham nhũng tràn lan trong chính quyền, đặc biệt là khi có dính líu đến những nhân vật lãnh đạo cấp cao của Đảng, điển hình cho một dạng chủ nghĩa tư bản thân hữu đặc biệt suy đồi mà gần đây đã trở thành một lễ thói phổ biến nhiều hơn là ngoại

⁴ Ví dụ, David Shambaugh quan sát thấy rằng ĐCSTQ là một thể chế khá mạnh và dẻo dai”. *China’s Communist Party: Atrophy and Adaptation* (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 2008), 176. Xem thêm Andrew J. Nathan, “China’s Changing of the Guard: Authoritarian Resilience,” *Journal of Democracy* 14(1/2003): 6–17; và Alice Miller, “Institutionalization and the Changing Dynamics of Chinese Leadership Politics,” trong Cheng Li, biên tập, *China’s Changing Political Landscape: Prospects for Democracy* (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2008), 61–79.

lệ.⁵ Bên cạnh vụ tai tiếng Bạc Hy Lai, một vụ tham nhũng khác đang chờ xét xử, liên quan đến việc những cựu quan chức cấp cao trong Bộ Đường sắt đã nhận đút lót hàng tỉ đô la Mỹ, minh họa sinh động cho nạn tham nhũng của những nhà lãnh đạo đất nước đang diễn ra ở một phạm vi chưa từng được biết đến trước đó.⁶

Một trong những lời buộc tội chính thức dành cho Bạc Hy Lai là “ông ta đã đưa ra những quyết định sai lầm trong việc đề bạt nhân sự, dẫn đến những hậu quả nghiêm trọng”. Những nhà phê bình Trung Quốc mỉa mai lời buộc tội này, đặt câu hỏi rằng tại sao những người đã đề bạt Bạc Hy Lai không phải chịu trách nhiệm cho “quyết định còn sai lầm hơn” của chính họ. Một điều lạ lùng và đáng lưu ý là vụ lộn xộn Bạc Hy Lai đã đi ngược lại quan điểm trọng tâm của thuyết chuyên chế dẻo dai là giới tinh hoa của ĐCSTQ luôn dựa trên một chế độ do những người có tài thực sự nắm giữ (meritocracy). Trong con mắt của công chúng Trung Quốc, phương pháp lựa chọn những nhà lãnh đạo ĐCSTQ hiện tại - với kiểu gia đình trị, mối quan hệ ô dù, thao túng mờ ám bởi những người có ảnh hưởng chính trị lớn, bằng cấp giả, và thậm chí sử dụng của hối lộ để “mua chức quyền” (*maiguan*) – hình như không dựa gì vào năng lực cả.⁷ Tính chính danh của ban lãnh đạo ĐCSTQ đang bị nghi ngờ. Vụ xét xử Bạc Hy Lai (được dự đoán sẽ diễn ra vào năm 2013) có thể trở thành toà án xét xử sự độc quyền chính trị của ĐCSTQ, điều trước tiên đã tạo điều kiện cho thập kỷ lạm dụng quyền lực của Bạc Hy Lai.

Cần lưu ý rằng Bạc Hy Lai vẫn có một lượng lớn những người ủng hộ tại Trung Quốc. Quan điểm dân tộc chủ nghĩa mạnh mẽ, khuynh hướng sử dụng vũ lực để giải quyết những mâu thuẫn kinh tế xã hội, sự căm ghét những người giàu được thể hiện rõ cùng với danh tiếng một nhà lãnh đạo làm được việc của Bạc là những điểm nhận được sự ủng hộ của một số nhóm người trong xã hội Trung Quốc. Hơn nữa, trừ khi Trung Quốc thay đổi một cách mạnh mẽ về cách quản trị, những kẻ mị dân trơ tráo và đáng khinh còn hơn cả Bạc Hy Lai có thể vẫn sẽ còn xuất hiện trong tương lai.

⁵ Ví dụ vào tháng 3/2012, nhà khoa học chính trị tại Đại học Nhân dân Zhang Ming đã đưa ra lời chỉ trích mạnh mẽ tình trạng tham nhũng rộng khắp của giới quan chức. Phải mấy tháng sau báo chí nước ngoài mới bắt đầu truy dấu “phả hệ” của chủ nghĩa tư bản thân hữu trong giới lãnh đạo Trung Quốc. Xem Zhang Ming, “Zhongguo xiang he chuqu?” [Trung Quốc đi về đâu?], *Ershiyi shiji*, 3 March 2012. Về các nỗ lực của ĐCSTQ miêu tả trường hợp của Bạc Hy Lai là “riêng rẽ và cá biệt”, xem Sina News, 25/5/2012, có tại <http://news.sina.com.hk/news/1617/3/1/2673095/1.html>.

⁶ Xem Evan Osnos, “Boss Rail: The Disaster That Exposed the Underside of the Boom,” *New Yorker*, 22/10/2012, có tại www.newyorker.com/reporting/2012/10/22/121022fa_fact_osnos#ixzz2Abq3Ok11.

⁷ Xem Minxin Pei, “The Myth of Chinese Meritocracy,” *Project Syndicate*, 14/5/2012, có tại www.project-syndicate.org/commentary/the-myth-of-chinese-meritocracy.

2. Một cuộc Cách mạng từ dưới lên đang hình thành?

Cuộc khủng hoảng tính chính danh của ĐCSTQ mà vụ việc Bạc Hy Lai đã châm ngòi tất nhiên không phải là yếu tố duy nhất có thể dẫn đến một cuộc nổi dậy về chính trị - xã hội. Sau hơn hai thập kỷ tăng trưởng nhanh, gần đây kinh tế Trung Quốc đã có dấu hiệu tăng trưởng chậm lại. Xu hướng đi xuống này không chỉ bắt nguồn từ những nút thắt cổ chai về chính trị, mà sẽ còn cho thấy thêm những khiếm khuyết trong hệ thống chuyên chế của ĐCSTQ và do đó sẽ trở thành ngòi nổ cho những khủng hoảng về chính trị. Quyền lực chính trị đầu sỏ ngày càng tăng của các doanh nghiệp nhà nước, đặc biệt là những công ty lớn, được xem là gây ra nạn tham nhũng trên quy mô lớn, chèn ép đầu tư tư nhân, thu nhỏ tầng lớp trung lưu và ngăn cản những sự đổi mới mà Trung Quốc phải đạt được nếu muốn chuyển từ một nền kinh tế dựa vào xuất khẩu sang hướng nghiêng về tiêu dùng và đổi mới, sáng tạo.

Ý thức về bất ổn chính trị, sự lo ngại về các thảm họa kinh tế – xã hội và những tai họa khác, đang tăng lên ở Trung Quốc. Có rất nhiều lo ngại về sự thoái hoá môi trường, những mối nguy cho sức khoẻ cộng đồng, và các loại vấn đề mất an toàn công cộng khác nhau. Nỗi lo lắng và sự bất mãn lan đến tất cả mọi tầng lớp kinh tế - xã hội. Một lượng lớn vốn đã chảy ra khỏi Trung Quốc trong những năm gần đây là dấu hiệu cho thấy chính những người đứng đầu tự thấy thiếu tin tưởng về sự ổn định chính trị của quốc gia. Dựa trên báo cáo năm 2011 của tổ chức Liên chính Tài chính Toàn cầu (Global Financial Integrity - GFI), từ năm 2000 đến năm 2009, dòng tiền ra bất hợp pháp của Trung Quốc cao nhất thế giới, đạt 2,7 nghìn tỉ đô la Mỹ.⁸ Báo cáo gần đây nhất của GFI, phát hành tháng 10 năm 2012, cho thấy tổng dòng tiền bất hợp pháp ra khỏi Trung Quốc lên đến 3,8 nghìn tỉ đô la trong giai đoạn từ năm 2000 đến năm 2011.⁹

Sự phẫn nộ của tầng lớp trung lưu với những chính sách của chính phủ ngày càng được thể hiện rõ rệt trong những năm gần đây. Tỷ lệ thất nghiệp khoảng 20% của sinh viên hiện nay (thường xuất thân từ những gia đình trung lưu và được xem như những thành viên của tầng lớp trung lưu Trung Quốc trong tương lai) đã gióng lên một tín hiệu cảnh báo cho Chính phủ Trung Quốc. Do sự khó khăn trong việc vay nợ của doanh nghiệp nhỏ, bản chất kém minh bạch và luật lệ lỏng lẻo của thị

⁸ Shijie ribao [Thế Giới Nhật Báo], 20/4/2012, A4.

⁹ Dev Kar and Sarah Freitas, "Illicit Financial Flows from China and the Role of Trade Misinvoicing," Global Financial Integrity, Washington, D.C., October 2012, iv.

trường chứng khoán Trung Quốc, và sự thiếu hụt cơ hội đầu tư nói chung, tiền tiết kiệm của tầng lớp trung lưu đã chảy mạnh vào bất động sản. Ác mộng về sự đổ vỡ của bong bóng bất động sản là một khả năng có thực: Một số vùng có rải rác những khu vực có vô số công trình xây dựng mới nhưng không có người ở, được gọi là “những thành phố ma”. Một nghiên cứu được tiến hành bởi Sở Chứng khoán Thành phố Bắc Kinh cho thấy có 3,8 triệu đơn vị nhà không có người ở tại riêng thành phố này.¹⁰

Đối với thành phần thấp hơn trong xã hội, tình trạng thiếu hụt lao động phổ thông tại các thành phố ven biển trong những năm gần đây phản ánh sự phát triển trong nhận thức về quyền cá nhân ở “những nhóm xã hội dễ bị tổn thương”. Người lao động di cư sẽ chuyển từ việc này sang việc khác, nhất là để có được mức lương cao hơn. Tuy vậy chính sách đô thị hoá của Trung Quốc rõ ràng chưa hỗ trợ được cho dân di cư. Những người lao động này phần nộ khi nhìn thấy những gia đình thuộc tầng lớp trung lưu sở hữu nhiều căn hộ, và những quan chức tham ô hay doanh nhân giàu có mua những biệt thự đắt tiền cho những cô bồ nhí của họ.

Bởi lợi ích của giới tinh hoa ĐCSTQ là duy trì việc nắm giữ quyền lực, không có gì đáng ngạc nhiên khi lực lượng công an trở nên có nhiều quyền lực hơn, với ảnh hưởng lên chính sách kinh tế – xã hội gắn liền với ngân sách ngày càng lớn dành cho họ. Tổng số tiền chi tiêu cho việc “duy trì ổn định xã hội” hiện tại đã vượt qua chi phí dành cho quốc phòng.¹¹ Quyền lực tăng lên của công an còn tạo ra một vòng luẩn quẩn mà trong đó công an càng đàn áp mạnh tay các cuộc nổi loạn thì chúng lại càng lan rộng và càng trở nên bạo lực hơn. Với tất cả những nguyên nhân gây ra sự oán giận trong xã hội, những yếu tố có nguy cơ châm ngòi và xu hướng bất ổn, chúng ta không nên vội coi nhẹ viễn cảnh của một cuộc cách mạng từ dưới lên.

3. Liệu chế độ dân chủ trong nội bộ Đảng có hiệu quả không?

Với những tín hiệu đáng ngại của vụ việc Bạc Hy Lai và sự phô bày những vết nhơ trong nội bộ ĐCSTQ, cũng như nhiều nguyên nhân và những yếu tố châm ngòi khác cho một cuộc cách mạng từ dưới lên, ban lãnh đạo ĐCSTQ sẽ hành động ra

¹⁰ Jia Lynn Yang, “As China’s Growth Lags, Fears of a Popping Sound,” *Washington Post*, 3/10/2012, A16.

¹¹ Năm 2009, chế độ chi 532 tỉ nhân dân tệ để chống lại các mối đe dọa từ nước ngoài, và 514 tỉ nhân dân tệ để đảm bảo trật tự trong nước. Năm 2012, các con số là 670 tỉ nhân dân tệ cho quân đội và 702 tỉ nhân dân tệ cho “duy trì ổn định”. Xem “Kanshou Chen Guangcheng” [Quan sát Trần Quang Thành], *Shijie ribao [Thế Giới Nhật Báo]*, 3/5/2012, A4.

sao để tự bảo vệ mình thông qua cải cách chính trị một cách có hệ thống? Liệu Đảng có cơ hội thành công hay không?

Từ thời của Đặng Tiểu Bình (và nhất là trong 10 năm vừa qua), một số cải cách thể chế được thiết lập để tăng cường tính dân chủ trong nội bộ ĐCS Trung Quốc đã dần được đưa vào thực hiện. Các chuyên gia và phương tiện truyền thông nhà nước thường nói đến “chế độ dân chủ trong nội bộ Đảng” như là một cụm từ chỉ cơ chế kiểm soát và đối trọng trong nội bộ ĐCS Trung Quốc. Vào tháng 9 năm 2009, Hội nghị Trung ương lần IV của Ban Chấp hành Trung ương khóa XVII kêu gọi tăng cường chế độ dân chủ trong nội bộ Đảng và miêu tả chế độ dân chủ nội bộ là “mạch máu” của Đảng và là yếu tố chính xác định liệu ĐCS có thể duy trì vị trí đứng đầu của mình trong tương lai hay không.

Điều dễ hiểu là các nhà lãnh đạo ĐCS Trung Quốc và cố vấn của họ có ý theo đuổi việc thử nghiệm dân chủ trong nội bộ Đảng, hay nói cách khác, tiến hành cải cách chính trị theo một cách từ từ và có thể kiểm soát được. ĐCS Trung Quốc là Đảng cầm quyền lớn nhất thế giới, bao gồm 4 triệu chi nhánh cơ sở và 83 triệu thành viên. Khi không có bất kì tổ chức đối lập nào, chúng ta khó có thể kỳ vọng Trung Quốc đột ngột chấp nhận một chế độ chính trị đa đảng. Trong hoàn cảnh này, hình thức của dân chủ nội bộ Đảng đặc trưng bởi sự cạnh tranh giữa những người đứng đầu, sự đối trọng quyền lực giữa các bè phái, và mối liên kết với những nhóm lợi ích khác nhau trong xã hội Trung Quốc – có thể là cách tốt hơn để tăng cường chế độ dân chủ ở đất nước này.

Con đường đi đến chế độ dân chủ rất khác biệt giữa các quốc gia, và phụ thuộc lớn vào hoàn cảnh lịch sử và chính trị, xã hội của mỗi nước. Những nhà lãnh đạo và giới trí thức của Trung Quốc có quyền cho rằng chế độ dân chủ của Trung Quốc sẽ, và nên, có những đặc điểm khác biệt (thậm chí là độc nhất) của riêng mình. Xét cho cùng, chế độ dân chủ được tìm thấy tại Ấn Độ, In-đô-nê-xi-a, Vương Quốc Anh, và Mỹ có sự khác biệt rất đáng kể. Hơn nữa, một chế độ dân chủ thậm chí có thể trải qua giai đoạn kéo dài của chính phủ độc đảng mà không mất đi quyền được gọi là một chế độ dân chủ – ví dụ như ở Nhật Bản hay Mê-xi-cô. Một sự tương tác năng động trong việc kiểm soát và đối trọng giữa các bè phái cầm quyền thường là điểm mấu chốt để đạt được điều này.

Ở Trung Quốc ngày nay, chế độ dân chủ trong nội bộ ĐCS Trung Quốc không chỉ là một luận điệu đơn thuần. Một số sự phát triển quan trọng về mặt thể chế đã thay đổi cách mà những nhà cầm quyền chính trị của Trung Quốc nắm quyền. Những người nắm giữ những vị trí cao nhất của Đảng cũng như nhà nước bây giờ có nhiệm kỳ cao nhất là 5 năm, và không một quan chức nào được cầm quyền trên 2

nhiệm kỳ. Những nhà lãnh đạo ở những cấp nhất định không được vượt quá một độ tuổi giới hạn đã được quy định. Ví dụ, tất cả thành viên của Ban Chấp hành Trung ương ĐCSTQ sinh trước năm 1940 đã thôi nhiệm vụ tại Đại hội Đảng năm 2007. Tương tự, tất cả Ủy viên Trung ương sinh trước năm 1944 đã thôi nhiệm vụ tại Đại hội Đảng năm 2012. ĐCSTQ đã thống nhất một phương pháp gọi là “bầu cử với số ứng cử viên nhiều hơn số ghế được bầu” (*cha'e xuanju*) để chọn thành viên cho Ban Chấp hành Trung ương và những cơ quan cấp cao hơn. Những quy định và chuẩn tắc này không chỉ mang lại cảm giác về sự nhất quán và công bằng trong việc lựa chọn những nhà lãnh đạo, mà còn đẩy nhanh chu trình thay đổi trong nhân sự cấp cao.¹²

Tuy nhiên, những thử nghiệm về dân chủ nội đảng như vậy đã đạt được ít tiến bộ từ năm 2009. Quy mô và phạm vi của sự cạnh tranh trong nội bộ Đảng đã không tăng nhiều trong 2 thập niên qua. Mặc dù hứa hẹn thay đổi, những vị trí cấp cao ở nhiều cấp vẫn không sử dụng cách thức bầu cử nhiều ứng cử viên.

Một điều vẫn rất quan trọng là ban lãnh đạo ĐCSTQ hiện tại vẫn được cấu trúc xung quanh 2 phái hay liên minh không chính thức đang kiểm soát và đối trọng lẫn nhau. Đây không phải là một dạng hệ thống được thể chế hóa như nhánh hành pháp, lập pháp và tư pháp của chính phủ Mỹ dùng để kiểm soát và đối trọng lẫn nhau. Nhưng nó đại diện cho việc từ bỏ căn bản truyền thống lãnh đạo chuyên quyền của thời Mao Trạch Đông và Đặng Tiểu Bình, đồng thời đang định hình cách thức hoạt động chính trị cấp cao nội Đảng ở Trung Quốc.

Hai nhóm này có thể được gọi là “liên minh dân tủy” do chủ tịch sắp mãn nhiệm Hồ Cẩm Đào đứng đầu và “liên minh tinh hoa” nổi lên vào thời Giang Trạch Dân và đang được dẫn dắt bởi những người hàng đầu được ông bảo hộ. Tại Đại hội Đảng lần thứ XVIII vào tháng 11 năm 2012, Tập Cận Bình đến từ phái tinh hoa trở thành tổng bí thư của Đảng, và Lý Khắc Cường đến từ phái dân tủy được bổ nhiệm làm thủ tướng Trung Quốc. Sự phân chia quyền lực này đôi khi được gọi là cơ chế chính trị “một Đảng, hai phái”.

Hai phái này đại diện cho những đơn vị bầu cử khác nhau về kinh tế, xã hội và địa lý. Ví dụ, đa số những nhà lãnh đạo cấp cao của nhóm tinh hoa là những “hoàng tử đỏ” đến từ những gia đình cách mạng kỳ cựu và quan chức cấp cao. Những vị hoàng tử đỏ này thường bắt đầu sự nghiệp của họ ở những thành phố giàu có và có nền kinh tế phát triển. Phái tinh hoa thường đại diện cho quyền lợi của giới thương nhân Trung Quốc.

¹² Về các thí điểm chính trị này, xem Cheng Li, “Leadership Transition in the CPC: Promising Progress and Potential Problems,” *China: An International Journal* 10 (8/2012): 23–33.

Ngược lại, đa số những nhân vật lãnh đạo của phái dân túy lại đến từ những gia đình có ít đặc quyền hơn. Họ cũng có xu hướng tích lũy kinh nghiệm lãnh đạo của mình ở những tỉnh thành kém phát triển hơn nằm ở phía trong nội địa. Rất nhiều người trong số những nhà lãnh đạo này bắt đầu leo lên nấc thang chính trị đáng nể của mình thông qua việc lãnh đạo trong Đoàn Thanh niên Cộng sản Trung Quốc và được gọi là Đoàn phái (*tuanship*). Những người theo phái dân túy thường lên tiếng bày tỏ sự quan tâm đến những nhóm người dễ bị tổn thương trong xã hội như nông dân, công nhân di cư, và những người nghèo sống ở thành thị.

Những người lãnh đạo của hai phái cạnh tranh này khác nhau về chuyên môn, năng lực và kinh nghiệm. Dù sao họ cũng đều hiểu được rằng họ phải tìm được một lập trường chung để cùng tồn tại và cầm quyền một cách hiệu quả, đặc biệt trong giai đoạn khủng hoảng như hiện nay. Lãnh đạo của mỗi phái như hoàng tử đỏ Bạc Hy Lai có thể thất bại vì các vụ bê bối, nhưng bản thân các phe phái lại quá mạnh nên khó có thể bị phá vỡ.

Dù sao đi nữa, sự phát triển của hình thức “lưỡng đảng” mờ nhạt trong giới lãnh đạo cũng có thể vẫn không đủ để cứu vãn ĐCS TQ. Việc đưa ra các thỏa thuận, chia sẻ quyền lực và đạt được thỏa hiệp vẫn có thể là điều khó khăn. Hơn nữa, sự có mặt của số ứng viên nhiều hơn số ghế cần bầu tự nhiên tạo nên cảm nhận về người thắng kẻ thua. Ngoài ra còn có nhiều vấn đề gây tranh luận: những cuộc tranh cãi gay gắt về cách nào là tốt nhất để phân phối các nguồn lực của quốc gia, những phương pháp tối ưu để chống tham nhũng, cách xây dựng hệ thống chăm sóc sức khỏe cộng đồng, xây dựng nhà ở với giá cả hợp lý tại các thành phố, và sự cải cách hệ thống tài chính và sở hữu đất đai tại nông thôn. Liệu một sự đồng thuận về các vấn đề này có thể đủ mạnh và rộng rãi để hỗ trợ cho việc hình thành một hình thức quản trị hiệu quả hay không? Đây vẫn đang là một câu hỏi mở.

Sự cải cách chính trị hết sức cần thiết của Trung Quốc có thể bị trì hoãn do sự cản trở mạnh mẽ từ những nhà lãnh đạo bảo thủ và các nhóm lợi ích như các công ty nhà nước độc quyền lớn. Tuy nhiên, nhu cầu của người dân về một hệ thống chính trị cạnh tranh hơn, có tổ chức hơn, minh bạch hơn sẽ ngày càng lớn hơn. Sự cạnh tranh và hợp tác giữa các bè phái trong hệ thống lãnh đạo có thể sẽ trở nên quan trọng hơn vì chúng phù hợp với mong muốn của những thế lực tạo ổn định mới chưa từng tồn tại vào năm 1989. Cùng với một tầng lớp trung lưu lớn hơn, quốc gia này đã có một lực lượng theo nghề luật mạnh dạn hơn, những người ủng hộ chủ nghĩa hiến pháp và các biện pháp mạnh mẽ để chế ngự nạn tham nhũng và lạm dụng quyền lực. Các phương tiện truyền thông cũng đang được thương mại

hoá và có tầm ảnh hưởng hơn, và truyền thông xã hội đã đạt được một mức độ lan toả mà mới chỉ vài năm trước đây vẫn không thể tưởng tượng được.

Nhiều nhóm lợi ích khác nhau, bao gồm các nhóm vận động hành lang của các doanh nghiệp nước ngoài, đang trở nên đông đảo hơn. Quan trọng nhất là có một nhận thức rộng rãi rằng bất chấp những vấn đề kinh tế hiện tại, Trung Quốc vẫn đang trên đà đi lên chứ không phải suy sụp. Tất cả những nhân tố này chắc hẳn làm tăng sự tin tưởng của người dân rằng chuyển đổi chính trị có thể diễn tiến tốt và hướng đến một đất nước Trung Quốc tự do và cởi mở hơn.

Trong khi đó, xung lực cạnh tranh trong tập thể lãnh đạo ĐCSTQ nên có những tác động làm cho quá trình vận động hành lang minh bạch hơn, chính trị bè phái hợp pháp hơn, các quy định và luật lệ được tuân thủ tốt hơn, các cuộc bầu cử đáng tin cậy hơn, và các nhà lãnh đạo có trách nhiệm giải trình và mang tính đại diện nhiều hơn. Liệu ĐCSTQ có thể chính thức tự chia thành hai phe tinh hoa và dân túy hay không? Không khó để tưởng tượng rằng việc này có thể xảy ra. Trong trường hợp tốt nhất, việc phân chia sẽ diễn ra từ từ hơn là đột ngột, bạo lực không xảy ra hoặc ở mức tối thiểu, và mẫu mực bầu cử và cạnh tranh trong nội bộ ĐCSTQ, thông qua "tác động làm mẫu", sẽ thúc đẩy việc tiến hành các cuộc tổng tuyển cử cho toàn bộ quốc gia.

Trong khoảng một thập niên tới, tương lai của Trung Quốc sẽ xoay quanh sự vận động giữa nỗi lo sợ nổ ra cách mạng và niềm hy vọng về cải cách chính trị. Nỗi lo sợ xảy ra cách mạng từ dưới lên có thể khiến giới tinh hoa theo đuổi cải cách chính trị từ từ nhưng mạnh dạn. Nếu việc cải cách thất bại, cách mạng có thể là kết quả cuối cùng. Và bi kịch đó nếu xảy ra, dù là dẫn tới kết cục nào, chắc chắn cũng sẽ có những tác động sâu sắc vượt xa ra ngoài biên giới Trung Quốc.

GIỚI THIỆU DỰ ÁN *NGHIENCUUQUOCTE.NET*

Mục đích

Nghiencuuquocte.net là một dự án phi chính trị, phi lợi nhuận nhằm mục đích phát triển nguồn học liệu chuyên ngành nghiên cứu quốc tế bằng tiếng Việt và thúc đẩy việc học tập, nghiên cứu các vấn đề quốc tế tại Việt Nam.

Lý do ra đời

Trong khi số người học tập và nghiên cứu về các vấn đề quốc tế ở Việt Nam ngày càng gia tăng thì việc tiếp cận các tài liệu mang tính học thuật của thế giới về lĩnh vực này còn rất hạn chế vì hai lý do: Thứ nhất, các tài liệu này thường phải trả phí mới tiếp cận được, trong khi các trường đại học và viện nghiên cứu của Việt Nam hầu như không có chi phí trang trải. Thứ hai, các tài liệu này chủ yếu được xuất bản bằng tiếng Anh, khiến nhiều sinh viên, nhà nghiên cứu, và đặc biệt là quảng đại độc giả quan tâm đến các vấn đề quốc tế nói chung, gặp khó khăn trong việc tiếp thu, lĩnh hội. *Nghiencuuquocte.net* ra đời với hi vọng sẽ góp phần khắc phục được các vấn đề trên.

Hoạt động chính

Hoạt động chính của *Nghiencuuquocte.net* là biên dịch sang tiếng Việt và xuất bản trên website của mình các nguồn tài liệu mang tính học thuật bằng tiếng Anh về lĩnh vực quan hệ quốc tế, bao gồm chính trị quốc tế, kinh tế quốc tế, và luật pháp quốc tế.

Các tài liệu này chủ yếu là các bài báo trên các tạp san quốc tế, các chương sách, hoặc các tài liệu tương ứng, đã được xuất bản bởi các nhà xuất bản, các trường đại học và viện nghiên cứu có uy tín trên thế giới.

Dự án ưu tiên biên dịch và xuất bản:

- Các bài viết mang tính nền tảng đối với lĩnh vực nghiên cứu quốc tế;
- Các bài viết có nhiều ảnh hưởng trong lĩnh vực này;
- Các bài viết liên quan trực tiếp hoặc có ảnh hưởng, hàm ý gián tiếp đến Việt Nam;
- Các bài viết được đồng đạo đọc giả quan tâm.

Sau khi dự án hoạt động ổn định, số lượng các bài dịch có chất lượng tăng lên, *Nghiencuuquocte.net* có thể tính tới việc hợp tác với các đối tác để biên soạn các tuyển tập bài dịch theo từng chủ đề nhất định và phát hành dưới dạng sách in hoặc ebook.

Quy trình biên dịch và xuất bản

Ban biên tập chịu trách nhiệm tuyển lựa (và xin phép các nhà xuất bản nếu cần) các bài viết để giao cho các cộng tác viên dịch. Các cộng tác viên cũng có thể chủ động đề xuất lên Ban Biên tập các bài viết mà mình muốn dịch. Sau khi có sự đồng ý của Ban Biên tập, cộng tác viên sẽ tiến hành biên dịch.

Các cộng tác viên hoặc các cá nhân khác nếu đã dịch sẵn một bài viết/ chương sách nào đó cũng có thể gửi đến Ban Biên tập (kèm bản gốc tiếng Anh) để xem xét. Nếu đề tài phù hợp và chất lượng đạt yêu cầu, bài viết có thể được hiệu đính và xuất bản.

Sau khi nhận được bản dịch, Ban Biên tập sẽ kiểm tra bước đầu chất lượng bài dịch. Nếu chất lượng không đạt (ví dụ sai quá nhiều, khó có thể hiệu đính, biên tập được một cách hiệu quả) thì bài dịch sẽ bị từ chối và trả lại người dịch. Trong trường hợp chất lượng thỏa đáng, bài dịch sẽ được chuyển tới các cộng tác viên phù hợp để kiểm định và hiệu đính. Sau khi hiệu đính, Tổng Biên tập sẽ kiểm tra lại lần cuối. Nếu đạt yêu cầu, bài dịch sẽ được xuất bản trên website dự án.

Tổng Biên tập là người quyết định cuối cùng về việc lựa chọn bài dịch, người dịch, người hiệu đính, cũng như việc chuyển hiệu đính và xuất bản các bài viết.

Xuất bản các bài dịch đã được công bố

Ban biên tập hoan nghênh các cộng tác viên đóng góp các bài dịch đã được hiệu đính và xuất bản ở các nơi khác. Trong trường hợp đó, các cộng tác viên đảm bảo việc công bố các bài dịch đó trên *Nghiencuuquocte.net* đã được cho phép bởi các bên liên quan.

Yêu cầu đối với bản dịch

Để được xem xét xuất bản, bản dịch phải đáp ứng các yêu cầu sau:

- Dịch sát và đầy đủ bài viết nguyên gốc. Trong trường hợp vì lý do đặc biệt mà cộng tác viên muốn bỏ một phần nào đó của bài viết gốc thì phải thông báo và được sự đồng ý của Ban Biên tập.
- Ngôn ngữ tiếng Việt trong sáng, dễ hiểu. Hạn chế tối đa lỗi chính tả.
- Trong trường hợp có các thuật ngữ, đoạn văn người dịch cảm thấy khó hiểu hoặc dịch chưa chuẩn, người dịch cần đánh dấu (highlight) các thuật ngữ, đoạn văn đó để tiện cho việc hiệu đính biên tập.
- Giữ toàn bộ nguồn tài liệu tham khảo như trong bản gốc (footnote, endnote, bibliography). Các footnote, endnote có chứa thông tin bổ sung cần được dịch. Tuy nhiên, để tiện cho việc truy nguồn tài liệu tham khảo của người đọc, người dịch giữ nguyên tiếng Anh (không dịch sang tiếng Việt) các nguồn tài liệu tham khảo của bài viết gốc.
- Bài dịch phải được đánh máy bằng font chữ Unicode, cỡ 12 pt, cách dòng 1,5, file MSWord 2003, 2007, 2010 (không gửi bản pdf).
- Bài dịch phải sử dụng Bìa bài dịch theo mẫu thống nhất. Download template bìa bài dịch tại đây: [Template Bìa bài dịch](#)
- Tên file: Tên người dịch + Tên bài viết gốc bằng tiếng Anh.
- Bài dịch sau khi hoàn thành gửi về địa chỉ: nghiencuuquocte@gmail.com.

Thời hạn hoàn thành bản dịch

Vì đây là một dự án dựa trên sự đóng góp tự nguyện, Ban Biên tập không yêu cầu thời hạn cụ thể đối với việc hoàn thành các bản dịch. Tuy nhiên, Ban Biên tập hi vọng sẽ nhận được bản dịch trong thời hạn 45 ngày kể từ ngày bản gốc được gửi cho người dịch. Thông thường các bản bài gốc tiếng Anh sẽ có độ dài từ 20-35 trang (bao gồm endnote, footnote, bibliography).

Cộng tác với *Nghiencuuquocte.net*

Do đây là một dự án phi lợi nhuận mới ở giai đoạn đầu và chưa có tài trợ nên chúng tôi kêu gọi sự tham gia tình nguyện của các cộng tác viên ở cả hai công đoạn biên dịch và hiệu đính. Nếu bạn quan tâm và muốn trở thành cộng tác viên của dự án, vui lòng điền vào mẫu đơn đăng ký tại: <http://nghiencuuquocte.net/dang-ky-cong-tac/>

Các cộng tác viên đăng ký, tùy vào quyết định của Ban Biên tập, có thể sẽ được đưa vào danh sách cộng tác viên luôn hoặc sẽ được gửi một đoạn trích từ một bài báo/chương sách (khoảng 1-2 trang) để dịch thử. Nếu đạt yêu cầu, chúng tôi sẽ đưa các bạn vào danh sách cộng tác viên và sẽ gửi bài cho các bạn biên dịch/ hiệu đính khi có bài phù hợp với chuyên môn của bạn hoặc theo đăng ký chủ động của bạn. Lưu ý: Việc bạn được gửi bài để dịch cũng như việc bạn nộp bài đã dịch không đảm bảo chắc chắn bài dịch của bạn sẽ được hiệu đính, biên tập và xuất bản.

Lợi ích của việc trở thành cộng tác viên của *Nghiencuuquocte.net*:

- Rèn luyện và nâng cao khả năng tiếng Anh, nhất là kỹ năng dịch thuật;
- Mở rộng hiểu biết về các lĩnh vực nghiên cứu quốc tế;
- Đóng góp vào sự phát triển của cộng đồng học tập và nghiên cứu quốc tế tại Việt Nam;
- Được cấp giấy chứng nhận cộng tác viên (có thể đưa vào hồ sơ xin học bổng, xin việc làm) nếu đóng góp từ 2 bài dịch trở lên.
- Được nhận thù lao trong trường hợp dự án xin được tài trợ hoạt động hoặc bài dịch được sử dụng trong các ấn phẩm phát hành có thu phí.

Bản quyền bài dịch

Bản quyền đối với bản dịch được xuất bản cùng được chia sẻ bởi người dịch, người hiệu đính (nếu phải hiệu đính) và trang *Nghiencuuquocte.net*. Trong trường hợp bản dịch phát sinh doanh thu (ví dụ được đưa vào các giáo trình, tập bài đọc, hoặc các ấn phẩm khác được phát hành có thu phí như sách in hoặc ebook), thì sau khi trừ các chi phí biên soạn, in ấn, phát hành, lợi nhuận thu được sẽ được chia theo tỉ lệ: Người dịch: 40% (hoặc 75% nếu không phải hiệu đính); Người hiệu đính: 35%, trang *Nghiencuuquocte.net*: 25%.

Trang *Nghiencuuquocte.net* chịu mọi phí tổn trong trường hợp phải trả phí cho nhà xuất bản để bài viết được phép dịch sang tiếng Việt.

Đăng tải, phát hành lại bài dịch từ *nghiencuuquocte.net*

Việc đăng tải lại trên cách trang mạng các bài dịch đã công bố trên website dự án phải ghi rõ nguồn và dẫn link tới bài viết gốc trên *nghiencuuquocte.net*.

Trong trường hợp in ấn hoặc sử dụng các bài viết cho mục đích thương mại, các bên liên quan phải nhận được sự cho phép bằng văn bản của Ban Biên tập *nghiencuuquocte.net*.

Dù nỗ lực tối đa trong nguồn lực cho phép để đảm bảo chất lượng của các bài dịch, *nghiencuuquocte.net* không chịu trách nhiệm về độ tin cậy, chính xác của các bài dịch cũng như những hậu quả có thể phát sinh từ việc trích dẫn, sử dụng lại nội dung của các bài dịch đó dưới bất kỳ hình thức nào.

Miễn trừ trách nhiệm

Trong khi trân trọng sự đóng góp của các cộng tác viên, *Nghiencuuquocte.net* và Ban Biên tập không thể chịu bất cứ trách nhiệm nào đối với các tổn thất, thiệt hại về vật chất, tinh thần, thời gian, sức khỏe... có thể xảy ra đối với các cộng tác viên trong quá trình tiến hành cộng tác với dự án.

Liên lạc

Mọi trao đổi xin vui lòng gửi tới: Lê Hồng Hiệp Email: nghiencuuquocte@gmail.com.